

ЮВІЛЕЇ

Павло Сердюк

ЗА БРАМОЮ ВЛАСНОГО СЕРЦЯ

У його життєвій «географії» поєднались однаково близькі й дорогі степовий і поліський ландшафти єдиної, як доля, України. Народився Петро Іларіонович Квценко 13 липня 1948 року в селі Голикове Олександрійського району Кіровоградської області в хліборобській родині. Дитинство проходило, як у всіх сільських хлоп'ят, тільки, може, частіше від інших задумувався-замріявався юнак: щось лоскїтливо-бентежно озивалося в душі, поставало в мерехтливих видавах, вабило нез'ясовною таїною. То неспокійні юнацькі думки й почуття просилися в образно – поетичне слово.

Після закінчення факультету журналістики Київського університету імені Т. Г. Шевченка (1977) молодий фахівець виїжджає на Придесення, працює літературним редактором чернігівської обласної газети «Деснянська правда», виростає у колективі творчих побратимів, стає членом Спільки письменників України, коли з'явилася перша поетична збірка «Продовження розмови» (1983) та низка публікацій в газетах, журналах, альманахах. Потім з'являються книжки поезій «Манливе світло днів непроминувих» (1986), «Пісні безсонного джмеля» (1992), «За брамою вічності» (1993).

Якщо перша збірка з її промовистою назвою була своєрідним заспівом поетичної розмови молодого автора, виявом його внутрішнього творчого покликання, то вже наступна — «Манливе світло днів непроминувих» — це книжка змістовно заглиблених поетичних медитацій, позначених багатогранністю ліричного вираження. Думається, слухним буде найперше поцікавитись щодо символіко-метафоричного найменування збірки, яких саме днів стосується епітет «непроминувих»? Тих, що пройшли, але не забулись, не проминули безслідно, чи тих, що неминуче прийдуть, як вісники майбутнього?

Можна, звичайно, відповісти найпростіше: як нерідко буває, назву збірки визначив однойменний вірш. У ньому поет чітко називає своїми непроминувими днями «ті, крізь які пройду колись квапливо». І далі їхнє манливе світло асоціюється з відчуттям прийдешнього, весняного «посеред заснулих зимових сфер».

Проте, визначивши назву книжки, образ набув нової ідейно-художньої місткості, повнішої і об'ємної символічності. Непроминуві дні постають, «мов незбагненна вічна таїна», осяяна якимось раптово-миттєвим сліпучим спалахом, що залишає в душі невгамовно-бентежний слід, робить її гостро вразливою й чутливою до людського горя. І тоді образ непроминувих днів розширюється, видозмінюється, доповнюється згустками того пережитого, безмірно трагічного, яке вже ніколи не забудеться, не розвіється у днях прийдешніх, бо народжене важкими трагедіями віку. Досить вникнути у зміст вірша «Перемога»

абсолютно все, підкаже нам строфа з однойменного вірша, в якому, за відомою традицією, мовби концентрується ідейний зміст книжки: там, «за брамою вічності», як мовить поет, довіряючись потаємним, —

Голоси з потойбіччя, і погляди, й жести забуті,

Ледве зринувши, тануть, в підсвідомості десь, на краю.

В проминущім шукаючи вічного змісту і суті,

Ти, мов гірщик прозрілий, вдивляєшся в душу свою.

Варто застерегти, аби зайве не страхали когось оті «голоси з потойбіччя». Для творчої манери П. Куценка, надто в цій книжці, досить характерна поезія, що прагне в лірично згущеному слові передати тонкий, бентежний, зачаєно-мерехтливий світ душі, який часом ніби межує з туманними видіннями «десь на краю» ірреального, надможливого.

Проте не спішімо підводити це під містичний знаменник сюрреалізму. Кажучи дещо жартома і всерйоз, це самотній аромат звичайного реалістичного печива, виготовленого на тонкому й чутливому романтичному замісі, «в злитті химернім дійсності й уяви», як каже автор. Там, за якоюсь гранню вічно плинного часу, бачиться те, що відійшло, відлетіло, відшуміло в житті, але не втрачилось «за брамою» власного серця. Тобто, йдеться про голоси з минулого, «з потойбіччя» прожитого і пережитого людиною. Але якщо за основу дійсного брати конкретну мить сучасності, тоді проминуле нерідко постає в інтуїтивно-чуттєвих зв'язках з діаметральним «потойбіччям» прийдешнього, незнаного, незвіданого, все ж очікуваного. Цікава щодо цього медитативна «Елегія», розгорнута — уповільнена й промовиста:

Край убогих воріт, що ведуть до убогого раю,

Край забутих і мохом печалі порослих воріт

Я тебе спогадаю — як благословиться на світ,

Ще незнану і вже найріднішу, тебе спогадаю...

Звернімо увагу, що поетове «спогадаю» — це водночас і згадаю з минулого (біля «мохом печалі порослих воріт» часу), і, сказати б, вигадаю, вимрію з майбутнього («ще незнану і вже найріднішу»). Образ її для ліричного героя — символ земного й космічного життєдіяння, що володіє енергією всетворчою:

Спогадаю тебе — і зіллються прожиті віки,

І наповниться водами висохле русло ріки.

І холодна ущелина в шумі зеленім зімкнеться...

Злиття голосів минулого, сучасного і майбутнього по-своєму відгукнеться в образних переливах поезії «Мова», що починається з непростого запитання «чим ти є?». Ліричного героя вона, материнська мова, найперше обдаровує красою і силою того цілющого слова, «що не мовиться всує, що дух возносить, біль глухий лікує». Віднайдено ряд свіжих метафоричних означень, які розкривають сутність і генезу людської мови, однаково прекрасної й багатой в кожного народу, як дар всевишній для спраглих і творящих. У ній, мові, справіку по зернині докладалися й відгранювались коштовності найвищі:

З небес господніх — лагідь і грозівість,

Із музики — космічну просторовість,

З малярства — таємничість кольорів, —

Ти все ввібрала в соти, і натомість —

Все освятила сокровенням слів.

Художньо вникливі роздуми, як відповідь на поставлене в заспіві «чим ти є?», стали добрим ґрунтом для філософськи об'ємного узагальнення про неперебутні святощі мови в духовному єднанні людей: «Усе довкола може стати прахом, лиш ти безсмертна: з вуст в уста течеш».

Подібні приклади «ланцюгової реакції» трьох часових стихій знайдемо в поезіях «Пісня» («Де ж ти, батьку? Де ж ти, ненько? Карі коні цокотять. Щастя й доля, жар і попіл — кризь літа мої летять...»),

«Листя» («...І з лавиною часу, в німім пориванні й благанні, обдираючи шкіру, я летів крізь безформні світи...») та ряді інших, зокрема й перекладах.

Зрештою, динаміка імпресій, згущених мінливотплинних вражень поета, дає підстави певнити, що, умовно кажучи, «брама вічності» — це само життя, його невпинний часовий рух. Це вічно незамкнена брама на вічній дорозі часу, який щойно прийшов з таїни прийдешнього, під знаменами сучасності ступив за браму і відтак уже став найближчим минулим, що на конвеєрі хроносу поступово відходить усе далі й далі, в безмежжя, в незмірні простори історії, стаючи нашою пам'яттю, карбом душі, тихим смутком, тривожною згадкою чи постійним невилгоюним болем. За брамою вічності — все наше пережите. Воно мовби запитує нас звідти, чи так жили, чи так діяли, бентежить душу скіпкою докору (не те вчинив, не те сказав, не так сприйняв...).

Але брама невмолима, час рухається тільки в одному напрямку. Це ніби отой калиновий міст, по якому прокопотіли коні нашої юності в відому пісню: «Не вернемось, не вернемось, — літа нам сказали. — Було б тоді шанувати, як ми в вас бували». Одначе, не будемо вельми песимістами, нам дано звертатися до них думками й почуттями.

Здатність будити в людях зачаєні спогади і роздуми, бентежні й радісні, похмурі й світлі — найперша ознака і принада істинної ліричної поезії.

